

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 12 april 1924 kl. 2 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion i andra kammaren, II: 320, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om av staten stödd kooperativ jordbruksdrift.

Med hänsyn därtill att förevarande fråga vid upprepade tillfällen varit föremål för behandling inom riksdagen anser utskottet lämpligt att först lämna en kortfattad historik över denna behandling.

Frågan om understödjande av kooperativa jordbruk väcktes första gången vid 1917 års riksdag och har därefter av olika motionärer framförts vid riksdagarna 1918, 1920 och 1921. En summarisk översikt av frågans behandling vid 1917, 1918 och 1920 års riksdagar har lämnats i andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 vid 1921 års riksdag.

Historik.

Vid 1921 års riksdag framfördes frågan om kooperativ jordbruksdrift genom motioner i såväl första som andra kammaren.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 152, hemställde herr Lindhagen, att riksdagen till främjande av kooperativt jordbruk mellan jordbruksarbetare ville anhålla, att regeringen måtte intressera sig för denna sak, vidtaga provisoriska åtgärder för att lämna handräckning i brådskande fall samt uppgöra en plan för uppmuntrande av sådant jordbruk i större omfattning, ävensom framlägga saken för riksdagen i den mån dess medverkan erfordrades.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisats, hemställde i sitt utlåtande nr 7, att densamma icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda. Denna hemställan bifölls av första kammaren med 71 röster mot 43.

Inom andra kammaren väcktes tvenne motioner rörande kooperativ jordbruksdrift. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket dessa motioner hänvisades, hemställde i sitt utlåtande nr 3, »att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag».

Vid behandlingen i andra kammaren avslogs utskottets hemställan med 97 röster mot 81.

År 1922 väcktes inom andra kammaren motion med hemställan, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast utreda på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor som gälla för enskilda, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan komma att föranleda».

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som avgav utlåtande över denna motion, anförde därvid följande. »Den hemställan, som göres i nu föreliggande motion, innebär en viss inskränkning i förhållande till de krav, som av samme motionär framställdes i hans ovan nämnda motion vid förra årets riksdag. Yrkande göres icke nu att staten skulle kraftigt stödja bedrivandet av samfällda jordbruk. Frågan gäller endast att åt sådana jordbruk bereda tillgång till kapital på samma villkor som gälla för enskilda. Utskottet finner ingen anledning föreligga att härutinnan frångå den ståndpunkt, som vid 1921 års riksdag intogs av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott i dess ovan anförda utlåtande. Visserligen är det sant, att vi ännu i Sverige sakna erfarenhet rörande möjligheten av samfällda jordbruk i större omfattning. Detta synes dock icke vara giltig anledning att utestänga kooperativa sammanslutningar på jordbruksområdet från de förmåner, som staten medgiver åt enskilda. Även bedrivet i mindre omfattning synes det samfällda jordbruket vara förtjänt att uppmuntras från det allmännas sida. För den större risk, som genom här föreslagen utvidgning av egnahemslåneverksamheten kan tänkas uppstå för låneförmedlaren, blir det en eventuell utrednings sak att utfinna nödiga garantier. Med åberopande av det anförda får utskottet hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast utreda på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor, som gälla för enskilda, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan komma att föranleda.»

Sedan andra kammaren bifallit utskottets hemställan och första kammaren delgivits medkammarens beslut, anförde första kammarens andra tillfälliga utskott i anledning av erhållen remiss härå följande (utlåtande nr 9).

»Så vitt utskottet har sig bekant, saknas i Sverige erfarenhet rörande samfällda jordbruk i större omfattning. En utredning av ifrågasatt art komme därför i hög grad att bli i avsaknad av det grundlag, varpå utredningen skulle bygga. Därjämte hava resultaten av det fåtal mindre samfällda jordbruk, som hittills bedrivits, icke övertygat utskottet om möjligheten eller lämpligheten av en dylik jordbruksdrift, utan anser utskottet, att en lycklig utveckling av jordbruket verksammast hjälpes genom kraftigt understödande av individuellt drivna jordbruk. Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.»

Utskottets hemställan blev av första kammaren bifallen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 320, hava nu herr Sjölander m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag. *Motionen.*

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisats, har över densamma avgivit följande utlåtande. *Andra kammarens utskott.*

Den i nu föreliggande motion gjorda hemställan är likalydande med den hemställan, vari andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande i frågan vid 1921 års riksdag utmynnade, varigenom den nu ifrågasatta utredningen måhända kunde anses vara av vidare omfattning än den, vilken andra kammaren år 1922 ansåg önskvärd. Som av det ovanstående framgår, gällde frågan sistnämnda år endast utredning, på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor som gälla för enskilda. I den av motionären till stöd för sitt yrkande förebrogta motiveringen ifrågasattes emellertid ingen annan åtgärd från statsmakternas sida, än att tillgången till kapital skulle underlättas för personer, som samfällt önska bedriva jordbruksverksamhet. Och då utskottet nu liksom tidigare är av den uppfattningen, att det icke överensstämmer med rättvisa och billighet, att en sammanslutning av jordbrukare skall vara utestängd från de lånemöjligheter, som skulle stå var och en av dem enskilt till buds, därest det gemensamma området styckades dem emellan och de var för sig brukade sin andel, har utskottet ansett sig böra tillstyrka det i motionen gjorda yrkandet, dock under uttryckligt betonande av de synpunkter på frågan, som kommo till uttryck i andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande i ämnet vid 1921 och 1922 års riksdagar. Den ifrågasatta utredningen bör sålunda enligt utskottets mening i stort sett endast avse möjligheterna att bereda samfällt bedriven jordbruksverksamhet samma lånemöjligheter, som för närvarande förefinnas för enskilda egnahemsjordbrukare.

Såsom skäl emot en utredning av den art, varom här är fråga, har åberopats att erfarenhet i Sverige saknas angående möjligheten och lämpligheten av samfällid jordbruksdrift. Denna invändning kan visserligen hava visst fog för sig, men å andra sidan skulle ett vidtagande av åtgärder av ovan berört slag säkerligen leda till att försök med större utsikt till framgång än hittills komme att göras att under dylik form idka jordbruk. Skulle dylika försök visa sig slå väl ut, skulle detta givetvis ur flera synpunkter vara en avsevärd vinning, icke minst med tanke på de ökade möjligheter för landets självförsörjning, som en ökad jordbruksverksamhet skulle innebära.

Med stöd av det anförda och under åberopande av vad utskottet tidigare i ärendet framhållit får utskottet därför hemställa, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av

kooperativa (kollektiva) jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

*Andra
kammarens
beslut.*

Denna utskottets hemställen bifölls av andra kammaren.
Första kammaren, som delgivits andra kammarens beslut, har hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott; och får utskottet i anledning härav anföra.

Utskottet.

Utskottet har icke kunnat finna att, sedan utskottet senast behandlade ifrågasatt fråga, varande spörsmål, några skäl anförts, som kunna föranleda utskottet att frånga sin förut omfattade och av kammaren gillade ståndpunkt i frågan. Utskottet håller således fortfarande före dels att en utredning av ifrågasatt art icke kan giva ett tillförlitligt resultat, därför att i Sverige saknas erfarenhet rörande samfälliga jordbruk i större omfattning, dels ock att det fåtal mindre samfälliga jordbruk, som hittills bedrivits, icke ådagalagt möjligheten eller lämpligheten av en dylik jordbruksdrift.

Utskottet får således hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 8 april 1924.

På utskottets vägnar:

N. J. F. ALMKVIST.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Almkvist, Rooth, Julin, Franzén, Jönsson, J. i Slätåker,* Andersson, P. i Arbrå,* Abrahamsson.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Julin*, och *Franzén*, vilka anført:

Av den framlagda historiken synes, hurusom förslag om statligt ingripande i frågan om samfälliga jordbruk flera gånger behandlats av riksdagen och därvid väl förkastats, men med så små majoriteter, att anhängare av förslaget ansett sig kunna efter någon tid taga upp frågan på nytt. Frågan torde emellertid aldrig hava gjorts till föremål för någon grundligare undersökning än den, som ett riksdagsutskott inom sig kunnat åstadkomma. Ingendera sidan har kunnat övertyga den andra, utan man återvänder år efter år till samma skäl såväl för avslag som bifall. Frågan syftar emellertid mot sådana mål,

vilkas uppnående måste ligga statsmakterna synnerligen om hjärtat, varför den icke bör avvisas utan synnerligen starka skäl, och därtill är den av den natur, att den knappast låter sig avvisas utan sådana. Den skall säkerligen återkomma och kräva riksdagens uppmärksamhet, till dess att man funnit en lösning eller lyckats bevisa dess olöslighet.

Utan att ingå på frågan om möjligheterna för eller lämpligheten av driftsformen samfällda jordbruk, hava vi velat framhålla, att, sedan andra kammaren i år (med 99 röster mot 33) för sin del uttalat sig för att en utredning av ärendet bör äga rum, en möjlighet öppnar sig att erhålla det nödiga, men nu felande underlaget för en saklig prövning av frågan, och vi få därför föreslå,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.